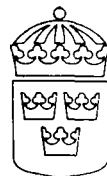

Konstitutionsutskottets betänkande

1988/89:KU13

Nationaldagen som helgdag, m.m.

1988/89
KU13

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas fem motioner. En avser nationaldagen som helgdag, tre gäller ordnar och medaljer och en avser upprättelse för de av politiska skäl internerade under andra världskriget.

Utskottet har avstyrkt motionerna. Två reservationer och ett särskilt yttrande föreligger.

Motionerna

1987/88:K801 av Marianne Karlsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att nationaldagen den 6 juni skall vara helgdag.

1987/88:K806 av Marianne Karlsson (c) vari yrkas att riksdagen förklarar hinder inte möta mot att de svenska riddarordnarna Serafimer-, Svärds-, Nordstjärne- och Vasaordnarna samt eventuellt i framtiden nyinstiftade ordnar får tilldelas svenska medborgare.

1987/88:K812 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för upprättelse av de personer som internerades i arbetsläger under andra världskriget.

1987/88:K814 av Göran Allmér (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om instiftande av en medalj för svenska sjömäns insatser under andra världskriget.

1987/88:K816 av Siri Häggmark (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om en ny förtjänstorden.

1. Nationaldagen som helgdag

Enligt motion K801 av Marianne Karlsson (c) bör nationaldagen den 6 juni vara en arbetsfri dag. Motionären erinrar om att det i debatten ofta hävdats att det skulle bli för kostsamt för det svenska folkhushållet och organisatoriskt komplicerat om det infördes ytterligare en helgdag under första halvåret. Hon för därför fram tanken att annandag pingst i stället skulle kunna utgå som helgdag. Det finns enligt motionären kyrkohistoriska skäl till en sådan ändring. Motionären anser emellertid att fosterlandet är så viktigt

för vårt folk att nationaldagen bör vara helgdag även om det inte går att byta ut den mot någon nuvarande helgdag. 1988/89:KU13

Gällande regler och tidigare behandling

Riksdagen antog våren 1982 ny lag om Sveriges flagga (prop. 1981/82:109, KU 1981/82:26) vilken innehåller regler om flaggans utseende och om den tretungade flaggans användande. I en särskild av regeringen utfärdad förordning (SFS 1982:270) ges föreskrifter om vilka dagar som är allmänna flaggdagar. Utöver Konungens, Drottningens och Kronprinsessans födelse- och namnsdagar är nyårsdagen, påskdagen, första maj, pingstdagen, nationaldagen den 6 juni, dag för val i hela riket till riksdagen, FN-dagen den 24 oktober, Gustav Adolf-dagen den 6 november, Nobeldagen den 10 december samt juldagen allmänna flaggdagar. Vilka dagar som skall anses som helgdagar anges i 1686 års kyrkolag. Genom Kungl. förordning år 1772 angående sabbatens firande inskränktes antalet helgdagar kraftigt. Söndags- och helgdagsvilan garanteras sedan länge i praktiken av arbetstidslagstiftningen (och tidigare även av butiksstängningslagstiftningen).

Numera regleras genom avtal mellan arbetsmarknadens parter frågor om vilka dagar som skall vara arbetsfria. I lag om beräkning av lagstadgad tid finns också föreskrifter om dagar som jämföras med helgdagar.

Riksdagen antog år 1938 en särskild lag (1938:108) om likställande i vissa hänseenden av första maj med allmän helgdag (borgerlig helgdag).

Kyrkoförfattningsutredningen har i sitt slutbetänkande i mars 1987 (SOU 1987:5) i samband med sin allmänna översyn av den kyrkorättsliga lagstiftningen även framlagt ett förslag till särskild lag om allmänna helgdagar. Kommittén har inte föreslagit att nationaldagen skall uppföras som helgdag. I betänkandet SOU 1987:4 lämnar kommittén vidare en utförlig redogörelse för helgdagsbegreppet i olika författningar, m.m.

Motioner av samma innebörd har tidigare behandlats av riksdagen senast hösten 1987. Utskottet erinrade i sitt avstyrkande bl.a. om att riksdagen år 1982 antagit en ny lag om Sveriges flagga. I anslutning härtill utfärdade regeringen föreskrifter om de allmänna flaggdagarna av vilka nationaldagen/svenska flaggans dag är en. Genom denna åtgärd kom nationaldagen även att få en författningsmässig reglering. Utskottet (KU 1987/88:10) ansåg att de nuvarande förhållandena och formerna för firandet av nationaldagen ger tillräckligt utrymme för att markera nationaldagens betydelse i det svenska samhället. I en reservation (c) yrkades bifall till motionen. Riksdagen avslog motionen.

Utskottets bedömning

Frågan om att göra nationaldagen till helgdag har behandlats av riksdagen under de två senaste riksmötena med anledning av motioner av Marianne Karlsson (c). I den nu aktuella motionen pekar Marianne Karlsson även på möjligheten att av kostnadsskäl låta den nuvarande helgdagen annandag pingst utgå för att göra nationaldagen till helgdag.

Vid behandlingen hösten 1987 erinrade utskottet (KU 1987/88:101) om att riksdagen år 1982 antog en ny lag om de allmänna flaggdagarna av vilka

nationaldagen/svenska flaggans dag är en. Genom denna åtgärd kom nationaldagen att få en författningsmässig reglering. Utskottet fann att de nuvarande formerna för firandet av nationaldagen gav tillräckligt utrymme för att markera nationaldagens betydelse i det svenska samhället. I en reservation (c) till förman för motioner föreslogs att nationaldagen borde bli stadfäst som helgdag. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet finner inte skäl att frånga sitt tidigare ställningstagande i frågan och avstyrker motion 1987/88:K801.

2. Ordnar och medaljer

I motion K806 av Marianne Karlsson (c) föreslås att riksdagen förklarar att det inte möter något hinder att de svenska riddarordnarna Serafimer-, Svärds-, Nordstjärne- och Vasaordnarna samt eventuellt i framtiden nyinstiftade ordnar får tilldelas svenska medborgare. Motionären anser tiden nu är mogen för statsmakterna att ompröva 1973 års beslut enligt vilket utdelning av ordnar till svenska medborgare upphörde. För den närmare motiveringen hänvisas till motionen.

I motion K816 av Siri Häggmark (m) föreslås att riksdagen hos regeringen skall begära förslag om inrättande av en ny förtjänstorden. Efter en redogörelse för förhållandet i en del andra länder förordar motionären att en ny orden – förtjänstorden – inrättas. Den bör benämnas "Tre kronors orden" eller möjligen "Kronorden" och förses med blågult band. För den närmare motiveringen hänvisas till motionen.

I motion K814 av Göran Allmér (m) föreslås att det instiftas en särskild medalj för svenska sjömäns insatser under andra världskriget. Motionären framhåller att många svenskar tjänstgjorde under andra världskriget på fartyg både utanför och innanför den tyska spärren av Skagerack. Omkring 1 000 sjömän omkom. Ingen annan yrkesgrupp var så utsatt under kriget som de svenska sjömännen. Staten bör uppmärksamma denna insats för landet, lämpligen genom utdelandet av en minnesmedalj. I motionen redogörs för förhållandena i Danmark och Norge. En eventuell medalj bör administreras av Kungl. Maj:ts Orden.

Tidigare behandling

Förslag om inrättande av särskilda medaljer har behandlats under de senaste riksmötena med anledning av motionsförslag (KU 1986/87:16 och 1987/88:10). Det har då gällt frågor om belöningar av förtroendemän, minnesmedalj för fullgjord beredskapstjänstgöring 1939–1945, militär personal med annat uppdrag än FN-uppdrag och en medalj för särskilda krigsmannaförtjänster samt ett upptagande av utdelning av de medaljer som sammanhänger med t.ex. Svärdsorden.

Utskottet, som även i vissa delar inhämtat yttrande från försvarsutskottet, avstyrkte motionsförslagen.

Frågor om ordnar och medaljer tas upp i tre motioner. I motion K806 av Marianne Karlsson (c) föreslås att riksdagen skall förklara att det inte möter något hinder att de svenska riddarordnarna åter skall få delas ut till svenska medborgare. I motion K816 av Siri Häggmark (m) föreslås att en ny förtjänstorden inrättas för att tilldelas medborgare som gjort sig särskilt förtjänta genom samhällsinsatser. I motion K814 föreslås att det instiftas en särskild medalj för svenska sjömäns insatser under andra världskriget.

Utskottet har tidigare behandlat motioner som syftat till ett återupptagande av utdelning av ordnar till svenska medborgare och frågor om medaljer för samhällsinsatser av skilda slag, m.m. Utskottet har i tidigare betänkanden (KU 1986/87:16 och 1987/88:10) erinrat om statsmakternas beslut 1973 om ändring i systemet med utdelandet av ordnar och medaljer. Detta innebar att utdelandet av ordnar i praktiken upphörde vad gäller svenska medborgare. Även medaljväsendet påverkades. Utskottet avstyrkte i förstnämnda betänkande förslag om inrättande av en särskild medalj för insatser under beredskapen under andra världskriget. Ett motsvarande förslag som gällde medalj för insatser inom frivilligförsvaret har nyligen avslagits av riksdagen (1988/89:FöU3). Med hänvisning till det anförda avstyrks yrkandena i motionerna K806, K814 och K816.

3. Under andra världskriget internerade

I motion K812 av Lars Werner m.fl. (vpk) föreslås att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för upprättelse av de personer som internerades i arbetsläger under andra världskriget. Motionärerna erinrar om att ett stort antal personer under längre eller kortare tid internerades i militära arbetsläger i bl.a. Sveg och Storlien. De som drabbades av denna politiska internering utsattes enligt motionärerna för en lagstridig och godtycklig diskriminering utan att de berörda fick veta skälen för interneringen. Enligt motionen kan man nu efter den långa tid som gått konstatera att syftet med interneringen uteslutande var att isolera personer som hade gentemot ledande kretsars protyska uppfattningar misshagliga politiska åsikter, emedan de nästan alla var kommunister eller socialister. Motionärerna anser avslutningsvis att det i dag även för tillskyndarna av dessa interneringar bör vara helt klart att det är nödvändigt och en moralisk skyldighet att de berörda personerna får upprättelse för de övergrepp de utsatts för.

Tidigare behandling

En motion av samma motionärer och samma syfte behandlades hösten 1987 av riksdagen. Utskottet (KU 1987/88:10) som avstyrkte motionen ansåg att man vid bedömningen av förslaget måste beakta det allvarliga läge vårt neutrala land befann sig i under andra världskriget och de speciella förhållanden och säkerhetskrav som då gällde. Utskottet ansåg vidare att det efter den långa tid som förflutit inte heller var meningsfullt att vidta åtgärder i syfte att utreda de i motionen påtalade förhållandena. Riksdagen avslög motionen.

I motion K812 föreslås att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för upprättelse av de personer som internerades i arbetsläger under andra världskriget. En motion med motsvarande förslag avslogs av riksdagen hösten 1987. Utskottet (KU 1987/88:10) anförde i sin motivering att man vid bedömningen måste beakta det allvarliga läge som vårt neutrala land då befann sig i under andra världskriget och de speciella förhållanden och säkerhetskrav som då gällde. Utskottet framhöll också att det efter den långa tid som nu förflutit inte är meningsfullt att vidta åtgärder i syfte att utreda de i motionen påtalade förhållandena. I en reservation (vpk) yrkades bifall till motionen. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet, som inte finner anledning att frånga sin tidigare bedömning, avstyrker motion 1987/88:K812.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *nationaldagen som helgdag*
att riksdagen avslår motion 1987/88:K801,
2. beträffande *ordnar och medaljer*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:K806, 1987/88:K814 och 1987/88:K816,
3. beträffande *under andra världskriget internerade*
att riksdagen avslår motion 1987/88:K812.

Stockholm den 29 november 1988

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Catarina Rönnung (s), Kurt Ove Johansson (s), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun* (s), Hans Nyhage (m), Sören Lekberg (s), Torgny Larsson (s), Ylva Annerstedt (fp), Bengt Kindbom (c), Hans Leghammar (mp), Ulla Pettersson (s), Rosa-Lill Wählstedt (s), Stig Bertilsson* (m) och Rolf L Nilson* (vpk).

*Ej närvarande vid justeringen.

1. Nationaldagen som helgdag (mom. 1)

Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Utskottet fann" och slutar med "motion 1987/88:K801" bort ha följande lydelse:

Nationaldagen den 6 juni, som också är Svenska flaggans dag, bör enligt motion 1987/88:K801 av Marianne Karlsson (c) göras till helgdag. Det är enligt motionären värdefullt om vi ytterligare markerade vikten av Sveriges nationaldag. Den 6 juni bör därför vara helgdag. Utskottet anser att utvecklingen i vårt land under senare år är sådan att nationaldagen kommit att uppfattas som en nationell högtidsdag. I likhet med motionären finner utskottet det naturligt att denna dag också blir stadfast som helgdag. Så är ju brukligt i de flesta andra länder. Därför tillstyrker utskottet motion 1987/88:K801.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *nationaldagen som helgdag*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:K801 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Under andra världskriget internerade (mom. 3)

Bo Hammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "En motion" och på s. 5 slutar med "motion 1987/88:K812" bort ha följande lydelse:

Det är uppenbart att många personer under andra världskriget blev föremål för "tvångskommendering" till arbetsläger enbart på grund av sin politiska uppfattning. Genom forskningsarbete om Sverige under andra världskriget och annan forskning och vittnesmål från berörda kan det anses bekräftat att många, främst kommunister men även andra radikala, sattes i dessa läger endast därför att de hade gentemot ledande militära kretsars protyska uppfattning misshagliga åsikter.

Enligt utskottet är det angeläget att regeringen nu vidtar åtgärder för upprättelse av de personer som internerades i arbetslägren under andra världskriget. Motionen tillstyrks följaktligen.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *under andra världskriget internerade*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:K812 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Ordnar och medaljer

Anders Björck, Hans Nyhage och Elisabeth Fleetwood (alla m) anför:

Utskottet behandlar i detta betänkande tre motioner som rör frågan om ordnar och medaljer. I motion K806 föreslås att utdelandet av ordnar och medaljer skall återupptas. Det kan erinras om att utdelandet av Svärdsstecknet, Svärdsmedaljen, Vasatecknet och Vasamedaljen upphörde i anslutning till riksdagens beslut 1973 om utdelandet av ordnar trots att de aktuella dekorationerna inte är ordnar. Många skäl talar för att de nämnda medaljerna åter görs disponibla för belöning av allmänna samhällsinsatser, främst sådana som inte stått i direkt anknytning till ren tjänsteutövning. I motion K816 föreslås att en ny förtjänstorden instiftas. I motion K814 föreslås att en särskild medalj instiftas för att hylla svenska sjömäns insatser under andra världskriget.

Vi anser att erfarenheterna sedan 1973 talar för att det är dags för statsmakterna att tillsammans med Kungl. Maj:ts Orden överväga hur ett utvidgat användande av ordnar och medaljer kan utformas. Regeringen har i tilltagande utsträckning börjat använda medaljer, t.ex. Illis Quorum, för belöning av framträdande samhällsinsatser. I likhet med vad utskottet anförde hösten 1986 (KU 1986/1987:16) kan det tills vidare ankomma på regeringen och Kungl. Maj:ts Orden att bedöma frågan om ett utvidgat användande av medaljer som belöning åt förtroendemän m.fl. Vi anser emellertid att även ordensfrågorna bör tas med i bedömningen. Det är inte rimligt att svenska ordnar förbehålls endast utländska medborgare. Ett reformerat ordensväsende bör kunna bli ett angeläget inslag då det gäller att från statschef och regering på ett uppskattat sätt belöna samhällsinsatser av vitt skilda slag. Ekonomiskt är ett sådant system också fördelaktigt.

